

a körülmények, a *Ne sápadj!* azt mutatja, hogy fejlődés ide vagy oda, minden romlik, az *Isonzóból* sugárik, hogy azóta sem jobb a világ, a légerek kálváriát járt hősei még ma is meg-megszenvedik múltjukat, s folytathatnám a felsorolást. Gulyásék azt az intim teret, azt a hagyományt és azokat a társadalmi tényeket hozzák a filmvászonra, amelyeket a „cselekvő hőseket” bemutató kincstári vagy kvázi-kincstári dokumentumfilmek képtelenek megközelíteni. E „dramaturgia” nélküli filmek, „alkotói beavatkozás” nélküli szociodramák azt a magatartást dicsérik, amely regösök, igricek, bárdok vagy sámánok sajátja volt a régmúltban. A társadalommal kritikai viszonyban álló dokufilmek erre képtelenek. A megértés gesztusa és a szenvedő életnek szóló, számára kikövetelt megbocsátás a fő funkciója ennek az alkotói magatartásnak. A társadalomleírásnak ez a módja nem csak leskelődés (mint Dárday *Filmregénye*, nem egzotikumok (mint Schiffer Pál *Fekete vonata* vagy Sára *Cigányokja*), hanem dokumentáció és vallomás egyszerre. S éppen ebben a formájában valóban történelemformáló erő!

A társadalmi alávetettség tisztelete Gulyásék pályameghatározó meggyőződése. Filmjeik nem pusztán „képviselik” vagy megszólaltatják a történelmi kiszolgáltatottságot, hanem egyenesen (bár halkán) tiltakoznak ellene. Nem várják el, hogy pénzt és megbízatást kapjanak egy filmhatóságtól valami „jó téma” földolgozására, hanem fölkatatják, keresik, életükkel élik mindazokat a körülményeket, amelyek között az értékek megtalálása, az ember létjogának követelése minden másnál fontosabb. Érték és vállalás épp a másként gondolkodással, a kihívással lesz adott tényelvárás. És hovátartozásuk bizonyítéka is.

Gulyásék a nyolcvanas évek magyar művészeti életének és társadalmi öntudatának egyedi jelenségei. Amit csinálnak, az a legjobb értelemben vett ellenkultúra. Ár ellen, hatalom ellen, közöny ellen, divatok ellen szóló morális kihívás. Olyan érték és olyan vállalás, amely virtus és valóságosság keretei között magasztosodik föl.

CSEH GUSZTÁV RÉZKARCA